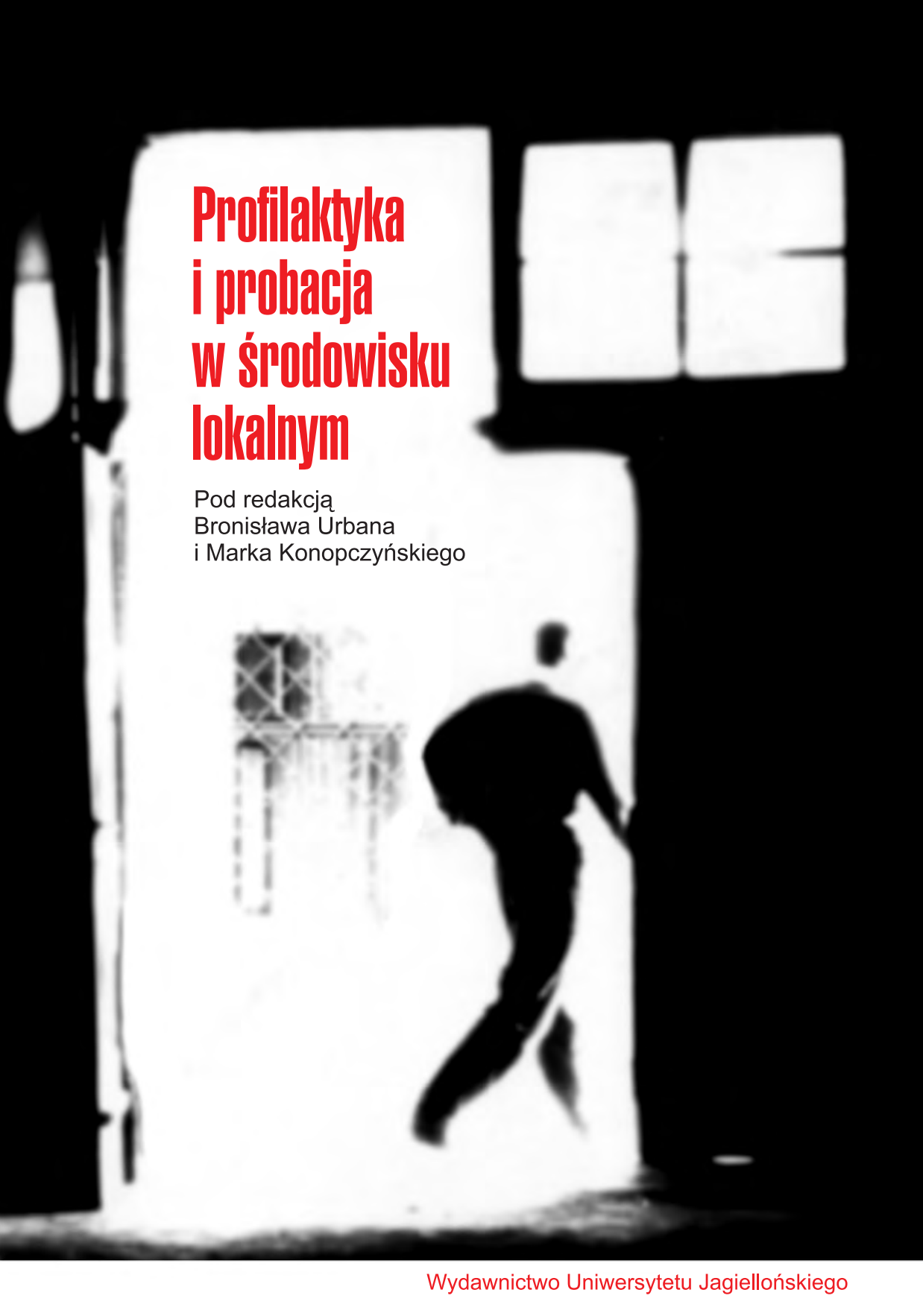

A high-contrast, black and white photograph serves as the background for the book cover. It depicts a person in silhouette, walking away from the viewer through a bright, rectangular opening, possibly a doorway or a large window. The person's figure is dark against the stark white light of the opening. In the background, through the opening, some indistinct shapes of what might be furniture or architectural details are visible. The overall mood is contemplative and minimalist.

Profilaktyka i probacja w środowisku lokalnym

Pod redakcją
Bronisława Urbana
i Marka Konopczyńskiego

**Profilaktyka
i probacja
w środowisku
lokalnym**

Profilaktyka i probacja w środowisku lokalnym

Pod redakcją
Bronisława Urbana
i Marka Konopczyńskiego

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego

Publikacja dofinansowana przez Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Pedagogium
Wyższą Szkołę Nauk Społecznych w Warszawie

RECENZENT

prof. dr hab. Mieczysław Radochoński

PROJEKT OKŁADKI

Marcin Bruchnalski

© Copyright by Bronisław Urban, Marek Konopczyński & Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego

Wydanie I, Kraków 2012

All rights reserved

Niniejszy utwór ani żaden jego fragment nie może być reprodukowany, przetwarzany i rozpowszechniany w jakikolwiek sposób za pomocą urządzeń elektronicznych, mechanicznych, kopiujących, nagrywających i innych oraz nie może być przechowywany w żadnym systemie informatycznym bez uprzedniej pisemnej zgody Wydawcy.

ISBN 978-83-233-3351-7

e-ISBN (wersja elektroniczna) 978-83-233-8785-5

www.wuj.pl

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego

Redakcja: ul. Michałowskiego 9/2, 31-126 Kraków

tel. 12-631-18-81, 12-631-18-82, fax 12-631-18-83

Dystrybucja: tel. 12-631-01-97, tel./fax 12-631-01-98

tel. kom. 506-006-674, e-mail: sprzedaz@wuj.pl

Konto: PEKAO SA, nr 80 1240 4722 1111 0000 4856 3325

Spis treści

Wstęp (Bronisław Urban)	9
-------------------------------	---

I. Profilaktyka – probacja – resocjalizacja. Zagadnienia ogólne

Andrzej Bałandynowicz, <i>Probacja-prewencja, a nie represja podstawą resocjalizacji w oparciu o społeczeństwo</i>	17
Henryk Machel, <i>Profilaktyka i probacja jako czynniki ograniczające penalizację penitencjarną</i>	51
Kazimierz Pospiszyl, <i>Resocjalizacja a terapia</i>	63
Robert Opora, <i>Sposoby pomiaru efektywności resocjalizacyjnej</i>	69
Sławomir Śliwa, <i>Działania profilaktyczne wobec nieletnich zagrożonych wykluczeniem społecznym. Założenia teoretyczne</i>	77
Lucjan Miś, <i>Neoliberalna polityka penitencjarna. Kryminalizacja problemów społecznych – właściwa droga czy ślepy zaułek?</i>	87
Adam Szecówka, <i>Teleologiczno-programowe aspekty oddziaływań resocjalizacyjnych i profilaktycznych</i>	97
Sławomir Sobczak, <i>Relacje chroniące i racjonalność w kontekście resocjalizacji strukturalnej i probacji</i>	115

II. Lokalność jako wymiar profilaktyki i probacji

Franciszek Wojciechowski, <i>Przestrzeń bezpieczna środowiska lokalnego w strategii działań prewencyjnych. Próba refleksji pedagogicznej</i>	131
Małgorzata Michel, <i>Koncepcja tworzenia bezpiecznej przestrzeni w lokalnym systemie resocjalizacji jako reakcja na „grę w wykluczenie społeczne” w świecie płynnej nowoczesności</i>	145
Anna Fidelus, <i>Rola kapitału społecznego w przebiegu procesu readaptacji społecznej skazanych</i>	157
Krystyna Kuberska-Przekwas, <i>Profilaktyka, probacja wobec młodzieży w kompleksowym systemie resocjalizacji w środowiskach lokalnych</i>	171
Leszek Wieczorek, <i>Samorząd lokalny w profilaktyce marginalizacji społecznej (aspekty prawne)</i>	185

Barbara Smoter, <i>Lokalne inicjatywy z zakresu edukacji przedszkolnej jako czynnik przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu</i>	195
Sonia Dzierżyńska, <i>Oddziaływania probacyjne na nieletnich w płaszczyźnie społeczności lokalnej na przykładzie USA</i>	201
Monika Noszczyk-Bernasiewicz, <i>Środowiskowe determinanty przestępczości nieletnich jako wyznacznik oddziaływań profilaktycznych</i>	209
Anna Kieszkowska, <i>Probacja szansą dla osób karanych na poprawę własnego życia w środowisku lokalnym</i>	221

III. Czynniki determinujące efektywność działań profilaktyczno-resocjalizacyjnych

Irena Pospiszyl, <i>Syndrom Atlasa, czyli pułapki dynamicznych strategii adaptacyjnych</i>	239
Adam Mikrut, Sławomir Olszewski, <i>Poszanowanie godności jako czynnik profilaktyki zachowań agresywnych osób z lekką niepełnosprawnością intelektualną</i>	249
Eliza Mazur, <i>Samoocena agresywnych sprawców przestępstw</i>	259
Irena Mudrecka, <i>Kształtowanie poczucia odpowiedzialności pozytywnej u dzieci i młodzieży jako cel profilaktyki kreatywnej</i>	273
Ewa Wysocka, <i>Koncepcja resilience jako podstawa teoretyczna identyfikacji zaburzeń w przystosowaniu i działań profilaktycznych</i>	285
Agnieszka Barczykowska, <i>Szacowanie i zarządzanie ryzykiem w amerykańskiej praktyce probacyjnej</i>	301
Beata Maria Nowak, <i>Rola zasobów w procesach resocjalizacji i destygmatyzacji społecznej osób skazanych i ich rodzin</i>	313
Łukasz Szwejk, <i>Profilaktyka odrzucenia rówieśniczego oparta na koncepcji resilience (opór–elastyczność)</i>	325
Małgorzata Piasecka, <i>Odporność psychiczna jako czynnik ograniczający działanie niekorzystnych uwarunkowań środowiskowych u młodzieży narażonej na ryzyko uzależnienia</i>	333

IV. Instytucje oraz metody profilaktyki i probacji

Andrzej Węgliński, <i>Styl oddziaływań wychowawczych społecznych kuratorów sądowych w pracy z dozorowanymi z problemem alkoholowym</i>	341
Anna Wojnarska, <i>Treningi umiejętności społecznych w resocjalizacji nieletnich – szanse i ograniczenia</i>	355
Janina Florczykiewicz, <i>Terapia przez kreację plastyczną w readaptacji społecznej skazanych. Działanie artystyczne jako obszar transformacji wartości</i>	367

Maciej Bernasiewicz, <i>Streetworking (praca uliczna) wśród dzieci ulicy jako forma zapobiegania przestępczości nieletnich</i>	377
Anna Chańko, <i>Praca uliczna jako forma prewencji społecznej. Streetworking w środowisku lokalnym</i>	385
Patryk Kujan, <i>Działalność kuratorów sądowych dla osób dorosłych w opiniach pracowników socjalnych, studentów resocjalizacji oraz skazanych oddanych pod dozór</i>	391
Joanna Sztuka, <i>Innowacje w środowiskowych programach profilaktycznych. Partyworking</i>	403
Karina Śliwińska, <i>Skuteczność pracy świetlic środowiskowych i socjoterapeutycznych</i>	413

V. Przykłady polskich i zagranicznych rozwiązań systemowych

Hans B. Dupont, <i>Grupa docelowa opuściła już budynek! Metoda RAR w badaniu używania konopi indyjskich oraz projektowaniu interwencji profilaktycznych</i>	423
Justyna Kusztal, Anna Siuda, <i>Probacja w sprawach nieletnich – doświadczenia szkockie</i>	429
Krzysztof Biel, <i>Resocjalizacja kobiet w środowisku lokalnym: doświadczenia amerykańskie i brytyjskie</i>	437
Beata Zinkiewicz, <i>Oddziaływania profilaktyczne norweskich służb ochrony dziecka jako źródło inspiracji dla polskiej rodzinnej kurateli sądowej</i>	447
Katarzyna Smoter, <i>Przeciwdziałanie marginalizacji społecznej młodzieży na przykładzie lokalnych inicjatyw realizowanych w Nowym Sączu</i>	459
Iwona Malorny, <i>Lokalna sieć wsparcia i profilaktyka wobec zjawiska niedostosowania społecznego na przykładzie miasta Bytom</i>	467
Marek Heine, Violetta Będkowska-Heine, <i>Sprawcy wypadków drogowych – implikacje resocjalizacyjne i profilaktyczne</i>	481

Wstęp

Ostatnie dziesięciolecia obfitują w liczne prace z zakresu pedagogiki resocjalizacyjnej, co wyraża się nie tylko w ilościowym wzroście opracowań, ale również w znaczącym poszerzeniu teoretycznego i empirycznego obszaru badań tej dyscypliny. Najbardziej wyrazistym wskaźnikiem tego poszerzenia są prace badawcze daleko wykraczające poza tradycyjny obszar badań, jakim jest instytucjonalny system penitencjarno-resocjalizacyjny, i wkroczenie badaczy na rozległą płaszczyznę środowiska wolnościowego. Rezultatem tego procesu jest ugruntowanie się teorii i praktyki zaliczanej do profilaktyki i probacji – oznacza to zaawansowaną przemianę resocjalizacji jako dyscypliny pedagogicznej w naukę o charakterze interdyscyplinarnym.

Niewątpliwie rozwój profilaktyki społecznej i probacji dokonuje się na podstawie istnienia wewnętrznych sił pedagogiki resocjalizacyjnej i dyscyplin pokrewnych (głównie psychologii i socjologii). Ważnym stymulatorem i wzmocnieniem są tutaj doświadczenia i wyniki badań nad skutecznością systemu penitencjarnego prowadzone na gruncie kryminologii. Obecnie powszechnie wiadomo, że są one dalekie od oczekiwań.

Gdyby dokładnie zbilansować te doświadczenia i ściśle określić skuteczność wysiłków instytucjonalnych działań resocjalizacyjnych, to powstałoby pytanie: jak ilościowo określić rzeczywistą poprawę przestępców dokonującą się w typowych zakładach penitencjarnych, a jak rzeczywistą poprawę poza całym systemem sprawiedliwości? Choć od przełomu XX i XXI wieku skompletowano argumenty na rzecz poglądu o nieefektywności, a nawet szkodliwości więzienia (deprywacja potrzeb psychofizycznych skazanych, pogwałcenie praw człowieka, kryminogenny wpływ itp.), to jednak żadne państwo nawet nie myśli o likwidacji tej instytucji. W ostatnich dziesięcioleciach coraz bardziej utwierdza się przekonanie o małej reformatorskiej zdolności systemu penitencjarnego – szuka się zatem alternatywnych rozwiązań w środowisku wolnościowym.

Współcześni krytycy wskazują, że w warunkach więzienia wyeliminowano wszelką inicjatywę ze strony więźniów i że od skazanych żąda się z góry określonych zachowań i pewnego stylu zaspokajania ich własnych potrzeb.

Pocieszający jest fakt, że ze strony twórczych teoretyków akceptujących (z konieczności) współczesne więzienia słyszy się wezwanie do zaakceptowania odpowiedzialności przestępców za swoje kryminalne czyny oraz wezwanie do dostarczenia im sposobności do dokonywania odpowiedzialnych wyborów i okazji do osobistego

rozwoju i samodoskonalenia. Zatem chociaż resocjalizacja spotkała się w ostatnich dziesięcioleciach z próbą całkowitego odrzucenia, to jednak ma ona ciągle swoich zwolenników, którzy jej szans upatrują w rozszerzonym poza mury więzienne obszarze działań, czyli w środowisku wolnościowym.

Ideowych inspiracji i zrationalizowanych zasad do takiego bipolarnego obszaru działań resocjalizacyjnych dostarcza współczesna filozofia człowieka, humanistyczna kryminologia, psychologia kognitywna i socjologiczne teorie interakcji. W zespole tych założeń i zasad znajduje się: 1. współczesne pojmowanie wolności, opierające się na umiarkowanym determinizmie i koncepcji *homo eligens*; 2. antropologiczny nurt podkreślający powszechną ludzką zdolność inicjowania własnych działań; 3. psychologiczna koncepcja tożsamości, kontroli wewnętrznej, samooceny i poznawczego nurtu objaśniającego genezę zachowań dewiacyjnych, oraz 4. interakcyjne ujęcie rozwoju człowieka w obrębie pierwotnych i wtórnych grup społecznych.

Próby organizowania resocjalizacyjnych działań wyznaczonych tymi zasadami znajdujemy w amerykańskiej koncepcji *what works?*, która nie tylko przywraca resocjalizacyjny optymizm, ale wyraźnie sugeruje konieczność poszukiwania wielorakich układów czynników ryzyka i wsparcia ze strony różnych struktur społecznych w celu ich eliminowania. W tej intelektualnej atmosferze większość teoretyków jednoznacznie aprobuje poglądy o konieczności prowadzenia badań nad wypracowywaniem skutecznego systemu profilaktyki w środowisku lokalnym.

Równolegle z tym nurtem teoretycznym po stronie praktyki podejmowane są liczne próby organizowania, mniej lub bardziej szerokich, systemowych rozwiązań profilaktycznych. Większość tych prób wynika z praktycznych doświadczeń pedagogicznych, które najczęściej mają charakter działań spontanicznych i słabo korespondujących z ustaleniami teoretycznymi wyrastającymi z badań empirycznych. Przyczyn takiego stanu jest wiele, ale główna tkwi w braku podstawowych badań w sferze profilaktyki, które za podstawę powinny przyjmować uogólnienia i twierdzenia funkcjonujące we współczesnych naukach społecznych.

Obserwując relacje między polskimi teoretykami a praktykami, ze skromnością trzeba przyznać, że to właśnie praktycy częściej wykazują inwencję i tworzą projekty profilaktyczne na podstawie własnej pomysłowości, doświadczenia i wiedzy, a teoretycy, profesjonalnie zobowiązani do tworzenia nauki, pod pozorem badań empirycznych zaledwie opisują te projekty, poddają je krytyce negatywnej, bez propozycji ich doskonalenia.

Aby wykazać jałowość takich działań, konieczna jest z jednej strony szeroka profesjonalna dyskusja ukazująca te osiągnięcia teoretyczne na gruncie nauk społecznych, które mają inspirującą moc i przydatność do rozwiązań profilaktycznych, a z drugiej strony trzeba promować informacyjne spotkania teoretyków i praktyków, zmierzające do opracowywania projektów powstałych na podstawie osiągnięć naukowych. Z takiego rozumowania wynika pytanie o istnienie takich uogólnień badawczych i teoretycznych założeń, które już teraz mogą być przydatne w doskonaleniu praktyki profilaktycznej i probacyjnej. Jestem przekonany, że obecnie istnieją takie zasoby teoretyczne i warunki do ich wprowadzania do praktyki – dla przykładu można wspomnieć koncepcję zróżnicowanych oddziaływań uwzględniających właściwości

osobowościowe wychowanków (dorosłych przestępców). W uproszczeniu koncepcja ta zakłada potrzebę pierwotnego określenia, jakie jednostki będą przedmiotem oddziaływań, jaki typ dewiacji te jednostki przejawiają (np. rodzaj agresji) i w jakich warunkach prowadzone będą wobec nich działania.

By zilustrować takie postępowanie, warto przytoczyć za Jacqueline Helfgott¹ wyniki badań, które wskazują na skuteczność terapii behawioralno-poznawczej skierowanej przeciwko groźnym agresorom. Warunkiem skuteczności terapii, zmniejszającej od 40 do 80% wskaźniki recydywy w tej grupie skazanych, była klasyfikacja agresorów według bipolarnych typów agresji: wyróżniono agresję reaktywną (ekspresyjno-instrumentalną) oraz łupieżczą (typu predatory). Bez takiej pogłębionej i bardziej zróżnicowanej typologii agresji nie można było osiągnąć tak zadawalających wyników (80%).

Dla praktyki bezpośrednią konsekwencją wynikającą z bipolarnej klasyfikacji agresji są programy zarządzania agresją, które skierowane są do przestępców z wysokim poziomem gniewu (złości) i niskim poziomem samokontroli oraz które powodują redukcję recydywy impulsywnych agresywnych przestępców. Z jednej strony, zarządzanie agresją jest mniej skuteczne w stosunku do przestępców przejawiających agresję instrumentalną (łupieżczą) bądź też przestępców psychopatycznych, ponieważ ich zachowania przestępcze generalnie nie mają podłoża emocjonalnego. Z drugiej jednak strony, przestępcy stosujący przemoc oraz mający niską kontrolę złości i wysoki jej poziom największe korzyści osiągają właśnie z programów zarządzania agresją. Równocześnie wnikliwa diagnoza i ewaluacja wyników terapii ujawnia trudności i małą efektywność terapii jednostek dokonujących aktów morderstwa, które nie są spontaniczne, lecz starannie zaplanowane i metodycznie opracowane na długo przed ich popełnieniem.

Dokładny rejestr możliwości i ograniczeń terapii zgodnie z modelem bipolarnym agresji jest większy. W tym miejscu nie wymieniam go w całości, gdyż chodzi tu tylko o ogólne zarysowanie zróżnicowanego podejścia w terapii-resocjalizacji. Zróżnicowane podejście jest ważne również w działaniach profilaktycznych w środowisku lokalnym. Projektowanie takich działań uwzględnia strategię identyfikacji i oddziaływanie na czynniki ryzyka, potrzeby i responsywność przestępców, a więc naczelne zasady zawarte w modelu ryzyka, będącym jednym z głównych modeli współczesnej resocjalizacji (Risk-Need-Responsivity Model). Oddziaływania te obejmują również inwigilację i intensywną superwizję resocjalizacyjną (probacyjną) w środowisku lokalnym.

Badania nad tymi strategiami wykazują potrzebę wnikliwej diagnozy cech osobowościowych i zróżnicowanych oddziaływań. Raporty z badań wskazują na konieczność uwzględniania specyficznych zasad w praktyce profilaktycznej i probacyjnej.

Nawet intensywna superwizja nie daje pożądanych rezultatów, gdy nie uwzględnia komponenty terapeutycznej. Inaczej mówiąc, dozorowanie, karanie w środowisku nie może być zbyt intensywne i musi być uzupełnione elementami terapii. Ograniczoność intensywnej i samoistnej superwizji uwidacznia się głównie w postępowaniu z osobami uzależnionymi i chronicznymi przestępcami. Przestępcy zakwalifikowani do

¹ J.B. Helfgott, *Criminal Behavior: Theories, Typologies and Criminal Justice*, Los Angeles 2008.

różnych typów osobowościowych w różnym stopniu wchodzą w krąg przestępców-recydywistów i różnie reagują na superwizję. Wiele indywidualnych czynników, takich jak typ przestępstwa, wiek popełnienia pierwszego przestępstwa, zaburzenia osobowościowe, sprawność psychofizyczna, uczestnictwo w gangach i przynależność do podkultur, jest powiązanych z recydywą, a zaniechanie przestępstwa to proces stopniowy, wyzwalający kompleks interakcji między indywidualnymi a społecznymi czynnikami. Rozpoznanie cech poszczególnych typów przestępców i ich subtypów oraz związku między jednostką a środowiskiem jest ważnym narzędziem superwizji środowiskowej. Na przykład przestępca z długą historią łamania dyscypliny oraz ci zwalniani przedterminowo nie osiągną lepszych wyników adaptacyjnych w warunkach wolnościowych niż ci, którzy zwalniani są po odbyciu całej kary w warunkach zakładu karnego. Również przestępcy narkotykowi, szczególnie zażywający twarde narkotyki, potrzebują na wolności intensywnej superwizji, ale połączonej z intensywnym i długoterminowym leczeniem farmakologicznym i psychoterapeutycznym. W tym przypadku potrzebna jest też opieka i kooperacja między medycznymi i kryminalnymi agencjami, które kontrolują nakazy nałożone na zwalnianych narkomanów. Natomiast strategie postępowania z narkomanami w środowisku lokalnym okazują się nieskuteczne, jeśli policja przesadnie kontroluje wszystkie sfery ich zachowań.

Wszystkie te fakty jednoznacznie wskazują, jak zmuszona jest droga tworzenia naukowej teorii profilaktyki-probacji i jaki jest dystans między tak pojmowaną strategią naukowej profilaktyki a działaniami profilaktyczno-probacyjnymi realizowanymi w warunkach polskich.

W niniejszym zbiorze zamieszczamy opracowania, które były prezentowane w formie referatów na ogólnopolskiej konferencji pod hasłem *Profilaktyka i probacja w środowisku lokalnym*, zorganizowanej przez Zakład Profilaktyki i Resocjalizacji Uniwersytetu Jagiellońskiego z okazji dwudziestolecia tego zakładu. Konferencja odbyła się w dniach 26–27 września 2011 roku w Krakowie. Otwarcia konferencji w Collegium Maius dokonała Pani Dziekan Wydziału Filozoficznego prof. dr hab. Mariola Flis, która w swoim wystąpieniu ukazała powiązania tematyki konferencji z aktualnymi zjawiskami socjologicznymi w okresie globalizacji. Krótką historię krakowskiej profilaktyki i resocjalizacji przedstawiła Dyrektor Instytutu Pedagogiki UJ dr hab. Krystyna Ablewicz, prof. UJ.

W konferencji wzięło udział ponad 100 osób, w tym 64 referentów reprezentujących niemal wszystkie ośrodki akademickie w Polsce. Obok najwybitniejszych profesorów w tej dziedzinie wystąpiło wielu młodych pracowników nauki, specjalizujących się w resocjalizacji, profilaktyce i probacji, reprezentujących różne orientacje naukowe i koncepcje badawcze. Po sesji plenarnej w Sali Bobrzyńskiego Collegium Maius obrady były kontynuowane w czterech sesjach tematycznych w Instytucie Pedagogiki.

Czynne uczestnictwo dużej liczby specjalistów z natury rzeczy zadecydowało o zróżnicowaniu referatów pod względem podstaw teoretycznych, orientacji metodologicznych i umiejscowienia problematyki w relacji teoria–praktyka.

Już pobieżny przegląd tematyki zamieszczonych opracowań wskazuje na rozszerzenie powiązań polskiej myśli resocjalizacyjnej i profilaktyczno-probacyjnej z aktualnymi osiągnięciami w naukach społecznych i na percepcję trendów teoretycznych

dominujących w nauce krajów zachodnich. Pozytywnym wskaźnikiem dobrej kondycji polskiej resocjalizacji jest coraz większy udział w badaniach naukowych młodych pracowników, z których spora część aspiruje do uprawiania teorii przy równoczesnych próbach weryfikacji empirycznych.

Wyrażamy nadzieję, że opublikowanie niniejszego zbioru przyczyni się do pogłębienia twórczej dyskusji nad dalszym rozwojem polskiej resocjalizacji–profilaktyki–probacji oraz do podniesienia poziomu dydaktyki.

Konferencja była zaplanowana na połowę roku akademickiego 2009/2010. Przygotowanie i organizacja konferencji wymagały jednak wielu konsultacji z władzami Uniwersytetu Jagiellońskiego i instytucjami świadczącymi różne usługi, a nieprzewidziane problemy i trudności – przemyślanego, długofalowego działania w różnych okolicznościach. Wszystkie te problemy rozwiązano dzięki wyjątkowo ofiarnej pracy dr. Jacka Bylicy, który w trakcie tak długiego okresu przygotowawczego, a zwłaszcza w dniach trwania konferencji, wykazał się wielkimi zdolnościami organizacyjnymi i godną podziwu wytrwałością.

Składając dr. Jackowi Bylicy serdeczne podziękowania, nie można zapomnieć o wkładzie intelektualnym wszystkich uczestników konferencji, zwłaszcza autorów wygłoszonych referatów.

Mam nadzieję, że opublikowane teksty istotnie przyczynią się do dalszego rozwoju myśli i praktyki profilaktyczno-probacyjnej oraz będą stanowić wartościowy materiał do pracy dydaktycznej na specjalności pedagogika resocjalizacyjna.

Bronisław Urban

I.

Profilaktyka – probacja – resocjalizacja.

Zagadnienia ogólne

Probacja-prewencja, a nie represja podstawą resocjalizacji w oparciu o społeczeństwo

1. Filozofia probacji – ogólna prezentacja zagadnienia

Przestępstwo jako przejaw zachowania dewiacyjnego dotyczącego wolne społeczeństwo uległo w trakcie długiej ewolucji licznym zmianom. Naukowcy spekulują na temat natury, rezultatów i sposobu kontrolowania tego antyspołecznego zachowania. Niekończąca się debata na temat środków, jakie może przedsięwziąć społeczeństwo w celu zapobiegania antyspołecznym zachowaniom, pozostaje nierozstrzygnięta. Jednakże ujawniła ona różne aspekty tego skomplikowanego zjawiska społecznego.

Ludzie nie czują się bezpieczni nie tylko z powodu bezsilności prawa, lecz także, w nie mniejszym stopniu, z powodu przemocy ze strony innych osób. W społeczeństwach prymitywnych wydawała się istnieć wewnątrzplemienna solidarność. Solidarność ta ulegała zakłóceniom w przypadku, gdy jakikolwiek członek społeczności używał przemocy w stosunku do innego jej członka. Istniejące dowody wskazują na to, że odpowiedź społeczności w celu powstrzymania tego dewiacyjnego zachowania była natychmiastowa. Wraz ze wzrostem coraz bardziej złożonych grup społecznych odkrywano nowe sposoby zapobiegania atakom gwałtów. Historia pełna jest przykładów niehumanitarnego i brutalnego sposobu traktowania tych, którzy pogwałcili fundamentalne formy współżycia społecznego.

Istnieje duży zasób literatury pozwalający poznać idee związane z przestępczością oraz metody stosowane w celu jej powstrzymania. Istniejąca w tym zakresie literatura podpisuje się pod stwierdzeniem, że karanie przestępców było szczególną mieszaniną zemsty, fizycznego powstrzymywania oraz kępowania, a także reformowania.

Najwcześniejsze formy kar nakładane przez zorganizowane społeczeństwo na przestępców miały za zadanie eliminację przestępcy oraz jego powstrzymanie, tak aby więcej nie zagrażał społeczeństwu. Uciekano się głównie do metod wygnania i transportacji.

W dobie racjonalizmu, w późnym XVIII i wczesnym XIX wieku, struktura wyroków uległa zmianie. Niewielka liczba przestępstw wymagała kar cielesnych, podczas gdy większość przestępców posyłano do więzienia. To przejście od barbarzyńskich metod karania do metod prewencyjnych (więzienie) zapoczątkowane zostało przez Cesarego Beccarię i Jeremy'ego Benthama. W XIX wieku rozpoczęto też wprowadzanie